

www.dlib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 6. У Сомбору 31. марта 1883. Год. XV.

Шта ваља приправнички и богословски завод да чини, да би будући учитељи и свештеници вођарство у народу са успехом подизати могли.

(Свршетак.)

III. Да би се ученици успехом похвалили, те доцније самостално на распростирању вођарства делати могли, нужно је, да теорија са праксом раме уз раме иде. — Наука о вођарству је скроз и скроз практична наука, која се једино огледом (експериментом) и делом изучити даје. Али, и ако тежиште полажем на праксу, не мислим да се теорија напусти и за излишну сматра. — Кад би се хтели ограничити само на оне обичне послове и њихове механичке уобичајене манипулације, нпр. кад би ученику само показали, како се свуда у нас круна или жила сасеца а све по једнакој навици и форми, без да му то и протумачимо и кажемо за узрок и последице, то би од приправника могли образовати само неку обичну занатлијску машину, која обавља неке и неке послове онако по механички без осећаја, знања и разума. Учитељ, којег чека тако широко поље вођарска рада, који ће у општини својој бити вођа, срце и душа у овој струци, мора се снабдеи свим преко нужним знањем и упознати и са свима пословима веома добро, што га чекају, како би могао свакоме ваљана савета и примера дати и како би се од обична пудара баш својим научним знањем и практичном спремом веома узвисити могао. —

Као год што појам долази са посматрања, тако мора и теорија из праксе ницати. Као год што у вароши занатлија или вештак неће једино слушајући предавања из земљоделства постати ваљан земљоделац, исто тако нико не може постати ни ваљан вођар, ако само буде читао или слушао теорију вођарства и поделу разних врста. Пракса и теорија мора и овде упоредо

ићи, као и у већине предмета осталих на учитељској школи; код свачега, што се практички показује, мора се и оно „Зашто и Зато“ растумачити, ако хоћемо ствар да разумемо —

IV. Да засебни врт уз завод бити мора, у којему ће се све ово наочигледно радити, по себи се сад разуме. — Дотични учитељ, који ће воћарство предавати, по природи је већ и надзорник тог врта; он чини у њему поделу, управља радњом, пази на радове ученичке и брине се о нези и одржавању целокупна врта. —

У заводском врту биће:

а) *Школица*, у којој ће се питомци практично моћи упознати са свима оним радњама, што им при подизању воћарске школице, при изводи младица из семена, лозе, положнице и изданка, при каламлењу, резању и извијању разна облика дрвећа итд. знати ваља, а о чему им је и предавано.

У врту овоме се имају оплемењивањем умножавати све ове врсте и суврсте племенита воћа *наше околине*, а за тим и чувене туђе суврсте, од којих се у врту по једна воћка као матичњак налазити има. — Почем школица ова при заводу нема смера, да изводом и продајом оплемењених воћака заводу новац тече, него да питомцима за практично земљиште воћарско служи, то ваља сваки питамац што више у њему да својеручно ради (ма с почетка невештином појединих неке младице покварене и неоплемењене остале.) — Готова, одрасла, оплемењена дрва нека се у првој линији и по врло ниску цену продају општинским учитељима за школски врт, па тек онда разним корпорацијама и појединим особама. — Вијоке (гранчице за каламлење) имају сви оближњи учитељи (у колико снага дрвећа то допуштала буде) бадава добивати. —

б) Заводски врт има бити и *матичњак* и у неку руку *врт за углед* свакоме.

Као матичњак ваља да има неколику стотину врста најплеменитијег нашег и туђег воћа било то у поједином матичњаку дрвету или на дрвету, на којему се по више суврста оплемењено налази (тако звани: Probe- und Sortenbäume на којима се може велики број суврста уједно и исто доба племенити, те тако и у *мањем* врту плод њихов изводити и упознати.) На овој дрвећу и плоду огледа се и ваљаност једне врсте према другој, оцењује се једна према осталим са погледом на обилатост и каквоћу плода. Ова дрвећа дају и нужне вијоке

за даље умножавање; дају и пресни плод, на којему се лети и с јесени ученици уче врсту од врсте како по спољњем и унутарњем облику, тако и по каквоћи мяса, сока, мириса и употребе јој плода распознавати, како би будући учитељ само оне врсте јако подизао, о чијој изврсној каквоћи и плодовитости се својим очима и кушањем осведочио. —

Као врт за углед и украс ваља да има у себи од сваке главне врсте воћа дрвећа у свима могућим облицима т. ј. дрвећа са високим деблом и круном; са полудеблом; ниска дрвећа без дебла или кржљике (Zwerge); чардаклије (Spaliere); јабланке (Pyramiden); кордуне и друге лакше вештачке облике пружене по жици. — По себи се разуме, да сва ова дрвећа разновидна облика имају бити вешто распоређена, а и нешто са осталим красним дрвећем, шибљем, ружом и цвећем украшена, како би зајиста врт овај, као неки мали рај и чаробни перивој младеж мађијском силом себи привлачио, те тиме и естетични осећај у питамаца кренио и племенио. Данас се свуда пази, да се једним твором и лепо и корисно споји уједно; шта то важи тек у врту једноме знаће казати они само, који га имају, који га сами подизаше или у њему већи део дана проводе. —

Осим ове лепоте у њему, а на тим разноликим облицима научиће ученици како се дрво пресађује, камо се круна прави, како се гране крешу на род и на прут, како се сви вештачки облици (од чардаклије до канделабра) изводе уз жицу и мотку итд. како се негују оболела дрва, како се неродица лечи, како се проређују гране, како се подмлађује воћка и како се прекаламљивају лошије врсте са бољим и новијима. —

V. Распростирању ваљаних врста воћа из наших предела допринеће доста и то, ако се у оно време, када најглавније воће доспева у заводу приреди стална изложба узабранога и зрелога воћа. — Воће ово ваља да се узима из заводака врта; али нека се позову и сви оближни учитељи, да најизврсније воће из њихове околице на изложбу пошаљу. — Сваки плод нека своју нумеру добије, а у списку нека је тачно забележено име дотичне суврсте, име места од куд је узбрана, изглед и старост дрвета и положај и састав земљишта на коме је родила. — Оваке омање изложбице неће труда и трошка много стати; а корист голему донети могу не само приправницима, него и осталим грађанима и учитељима, јер ће тако моћи бар се поближе упознати са најплеменитијим воћем своје околине. —

www.unibg.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ако би се оваке изложбице приређивале у свима споменутим учитељским и богословским заводима, ми би онда брзо добили јасан појам и преглед свију оних небројених суврести нашег питомег воћа, о којем данас у народним песмама, загонеткама, причама, а поглавито у речнику Вука Караџића читамо. Онда би нпр. дознали, где роди она чувена *зеленика јабука*, коју многе песме као најпријатнију, најздравију и најдуготрајнију зимску врсту преузносе. — Тако би дознали и за прву крушку српску, најбољу трешњу, најслађи грозд, најранију кајеију, брескву итд. а то су све питања замашне вредности по народ српски, сада двојином претежнија, што ће најдаље кроз 10 месеци жељезница већ од Враће српске земље са богатим западним светом скопчати, те и овим ненадмашљивим српским природним производима славе у просвећеном свету прибавити. Но слава ова неће празна и јалова бити, него ће и српским произвађачима Пешта, Беч, Праг, Дражђани, Берлин, Бремен, Хамбург, Варшава, Петроград и друга знатна воћарско-трговачка места силни новац доносити. —

Какво ли благо не лежи прикривено у воћу наших оригиналних српских врста по Срему Славонији, Крајини, Босни, Херцеговини, Црној Гори, Далмацији, Старој Србији. Краљевини Србији и јужним угарским земљама, а за које (осим неколико оближњих места) даље и у јавности нико незна? —

VI. Од веома велике добити било би, кад би се могле приређивати овда онда и разне екскурзије у пределе, који се воћарством јако занимају, или бар у оближње веће вотњаке и угледније вртове. — Овде би ученици под упутством свога учитеља могли све у већем обиму видети него до сада и о многој ствари боља појма добити но у своме уском заводском врту у којему је једно и неко извесно земљиште. — Учитељ воћарства ваља да ступи у познанство и свезу са свима онима особама из места, околине а и из даљине, које се одликују великим и угледним насадима, или бар богата искуства и књижевна гласа стекоше. — Више очију више виде; више глава више знају; прут у сноцу је много јачи; друштво више чини него појединац. С тога као врхунац овога рада нека је свакоме пријатељу воћарства, а особено младим кандидатима учитељства и свештенства девиза: Склапање местних и окружних вртарских дружина, из којих ће се морати једна велика — општа српска — задруга изродити, која ће једино моћи указати прави пут разумна

www.УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
вођарства у нас и Србину отуд моралне и материјалне користи доносити.

Суботица, Марта 1883.

Ј. К. Борјановић.

ИЗ ИСТОРИЈЕ ПЕДАГОГИЈЕ.

(За награду.)

2. Васпитање у Језуита.

Настојањем спањолског племића Игнаца Лојоле оснује се 1534. калуђерски ред Исусоваца, кога већ 1540. потврди папа Пава III. Главна задаћа овога реда бијаше радити проти реформацији, враћати невернике католичкој цркви и подизати углед папин. То му је могуће било само науком, јер су и протестанти тим сретством своје мисли по свету ширили. Зато се и Језуити лате наставе.

За кратко време рашири се овај гласовити ред по целој Европи оснивајућ посвуда школе. Прва њихова школа нице у Бечу (1554.) поводом Фердинанда I, кој је дванајет Језуита наручио из Шпаније.

1588. изради шест највештијих Језуита јединствену основу за све њихове школе. Пошто су ју десет година помно испитивали и прокушавали издаде је 1599. генерал реда Клаудиј Аквавива под насловом „Ratio et institutio studiorum societatis Jesu.“ 1832. удешена је према потребама времена.

Њихова школа делила се на виши и нижи одел.

Нижи је одел имао пет разреда. Прва два за граматiku, трећи за синтаксу, четврти за хуманистику а пети за реторику.

Виши се делио на течај филозофије и теологије. У филозофском течају учена је филозофија по Аристотелу (у колико не бијаше противна вери), математика по Еуклиду, природне знаности, географија и астрономија; — у теолошком вулгата, теологија св. Томе, тајне и дужности људке и јеврејски језик. Теолошки течај слушали су само они младићи, који су се хтели посветити свештеничком званију.

Језуити су највише настојали око латинскога језика, зато су забили говорити матерњим. „Ко говори матерњим језиком треба да носи какву поругу док не увати другога у погрешки.“ Ну латинских класика несу учили поради њихове реалне вредности, него због краснога слога, с тога су највише ценили Цицерона. Ну несу занемарили других наука. Предавали су историју, рачуњство, поетику, грчки језик итд. Највећа се пако пажња имала обратити католичкој вери. „Вера треба да је темељ и шљеме, средина и душа сваке наставе и свакога васпитања.“ Да лакше постигну своју намеру, увели су у западну веру догму, да је римокатоличка вера једино спасавајућа При свем том несу имали посебног сата за религију, осим што су суботом по пол уре тумачили св-писмо.

Језуити се одликоваху својом дидактиком. Ток наставе израдили су брижно и точно. Настављаху од лакшега к тежем; не претрпаваху

ученика ни множином ни многовредношћу градива а настојаху да се добро присвоји; вежбали су бистроумље те знадоше наставу учинити интересантном и поучном.

Тело развијаху умереном раном и пићем, слободним гибањем, игром и гимнастиком а пошто су рачунали на више сталише, учили су своје ђаке јашењу, мачевању и елегантну понашању.

Дисциплина језуицка бијаше строга. Цели је живот васпитаника био точно уређен а да се точно према прописима врши назили су на то учитељи а и сами ученици. Главна васпитна средства бијаше побуђивање честољубља, надметање, потказивање и казне. — Да честољубље што већма развију, уведу разне части и школске награде, које су делили јавно и уз највеће свечаности. — „Ко умије да изазове надметање, тај има снажног помагача за своју наставу, јер оно буди и развија све силе у човеку.“ — Они бијаху уверени, да је зло теже отстранити, но што је препречити развитак му. Да дакле сачувају своје ђаке од зла, уведу потказивање, ну баш тиме изроде се међу њиховима ученицима разна морална зла као: лукавство, претварање, мржња, издајство итд. — Кажњивали су према природи преступка. Телесно казнити смело се само за велике кривице. Од њих потиче казна клупом, која носи какво погрдно име.

Језуити стекосе великих заслуга на педагошком и знанственом пољу. Њихове школе бијаху за оно доба најбоље. Лутерани су их особито ценили, занавише Штурм.

М. С. К.

У Ч И Т Е Љ.

Од Ст. Коњовића учитеља.

„Ви сте со земљи“

„Ви сте видјело свјету“

Мат. 5; 13, 14.

У неколико добијамо карактеристику и по самом имену онога народног чиниоца, који горњи назив на себи носи; оно нам једном речи о задатку и важности дотичног чиниоца много говори.

Широка је основа на којој би могли о истој теми да говоримо; но стараћемо се да што у краће, у главним потезима најглавније моменте изложимо, по којима би имали пред очима известну целину важности и делања народног учитеља.

Врнемо ли се са једним погледом у давну прошлост, ми ћемо и тамо, у најстарија времена, наћи учитеља, који су према духу времена и своје позиву се одзивали. Делателност учитеља временом ступала је напред и разграњавала се сваким даном све већма и већма. — У прва времена наилазимо на учитеље, којима беше задатак веру и морал ширити, одржати народ карактерним и традиције у народу учвршћивати. Касније већ се расподоше у више струка; неки осташе при старом задатку, други ширеше говорништво, трећи разне вештине — и у колико су науке и вештине напредовале и усавршавале се и према томе разне школе диза-ле и у толико се и учитељство разликовало, према томе и своју си ему удешавало за известну струку односно грану учитељства. Спрема ова и

ако није имала ход по известном плану, ипак се налазило—који се и данас спомињу—чувени учитеља, који својом спремом и науком неби ни данас најславнијим учитељима уступали. Ови се зваше светским учитељима, такви беше мало, њихови ученици беху из разни крајева пространог света; њихова имена и данас су у историји педагогије златним писменима обележена.

Данас пак када се осетила потреба за наукама и вештинама на све стране простране нам кугле земаљске, народ се постарао да установи себи и такове заводе где ће се дотични за ово звање у известним струкама односно гранама и спремити моћи. У најновије доба не само да су се поједине струке у учитељству поделиле, него и само учитељство према својој спреми и заводу на ком дела раздељено је у врло много врста, које ћемо ми у три главне групе да поделимо: 1. Учитељство, које дела у академијама односно универзитетима; 2. учитељство средњих школа; и 3. учитељство народних школа.

Пошто пак писац ових редова по позиву свом спада у народне учитеље, коме је и овај лист посвећен, то ће се он поглавито бавити са *учитељством народних школа.*

Који год носи на себи име народног учитеља, његов прави тип учитељства огледа се у овим моментима: у *религиозности*, у *политици*, у *народности*, у *патриотизму*, у *економисању* и у *усавршавању у својој струци.*

Религиозност се иште од сваког човека а особито од учитеља. Он треба да је задахнут духом оне религије, у којој се родио односно у којој као учитељ дела. Прави учитељ неће се показати ни једним мигом свога живота индиферентним према својој религији. Сваки учитељ треба да је сталан, чврст и непоколебив у својој вери, коју унутарње треба да осећа и исту у млађана срца да сади, да тамо дубока корена хвата. Учитељ мора имати праву веру у оно, што обучава. Он својим понашањем несме дати повода сумничењу његове сталности у веровању.

Као грађанин требао би по својој увиђавности и да је сталан *приврженик известне политичне партије* и то оне, која има најчистију и најплеменитију намеру. Али у последње доба приметили су се врло жалостни знаци код свију политичних партија. Већином данас људи материјално снабдевени управљају са мњењем сиротиње и примењују на своју личну корист; противничке странке више пута лађају се недостојног оружја, чиме највише сиротињу прогањају, међу које се и ми морамо рачунати, те онда коме горе него онима, који су извлачили кестење из жеравице. У данашње доба ова права грађанска по учитељство су врло неблагодарна, с тога би сваком брату учитељу бар за сад препоручио — и ако је то у опште против мог убеђења — али са гледишта целисходности што код нас мора доћи у питање — да се клони свака јавна рада и руковођења на овом пољу ма које политичне партије, и то до бољих времена, а дотле тај посао заменимо другим чиме, што ће нам благодарније бити. Немислимо овим казати да учитељство није дорастло за уживање тих права; шта више оно би било позвано да руководи народом али само обзиром на посљедице приморани смо ово изрећи без да подпомажемо или нападамо коју од политичних партија. Вршимо права сами без икаквог излагања. — Ово су речи са неутралног земљишта. *) (Свршиће се.)

*) Разуме се да поштовани г. писац заступа овде само своје мишљење. У.

МИСЛИ О МИСЛИМА.

Нема толико сати у години, колико мисли прохује за сат кроз главу. Мисли лете чопором као чворци и роје се као пчеле. Не можеш им броја ухватити као ни пожутелом лишћу у јесен; једна вуче другу као карике у ланцу. Ала је тај човек немиран створ. Мисли његове измењују се, ковитлају се и истичу као лети мушице, кад настане вече. Личи на часовник, који је пун точкова, а клатно му се навек помиче. Дух се његов покреће тако брзо, као што лети време. С тога је баш мишлење тако важна ствар. Много капљица направе корито, а много неваљалих мисли направе велико бреме порока. Зрно песка је лагахо, али Соломон нам вели, да је гомила песка врло тешка. Где је много деце, мора мати пажљиво на њих да мотри. Морамо да пазимо на своје мисли, јер ако оне постану нашим непријатељима, имаћемо непријатеља без броја и упронастиће нас. Чисте мисли пуне као птице у пролеће нашу душу хармонијом; зле мисли кидају као змије.

Каже се, да су мисли слободне, али ја сам негде читао, да ако мисли и не подлеже порезу, нису ипак сигурне да их неће постићи казна, а то је тако и написано у тој старој реткој књизи. Неваљале мисли су слада, из које се куха грех, оне су труд, који се нали на ђаволском искушењу; посуда, у којој се из млека уображења граде замисли и мере; гњездо, у ком све шкодљиве птице греју своја јаја. Многи се изговарају, да за своје зле мисли ништа не могу, и то је можда и истина, али је друго питање, да ли им се они опиру или не? Не можемо зликовцима да пречимо, да не завире у наше прозоре, али ако им своја врата отварамо и уљудно их примамо, онда смо исто тако рђави као и они. Не можемо да забранимо птицама, да нам не лете над главом, али да праве гњездо у нашој коси, — то им не морамо да дозволимо. Неваљале мисли куцају на вратима, али не треба да им отворимо. Те мисли могу да поникну, али не морају да овладају. Ко жваће залогаш у устима, том његов укуе прија, а ко мисли на ствари неваљале, воле их, зрео је да им да приступи. Мислите на врага, и јавиће вам се, пустите такве мисли, и руке ваше биће пуне порока. Пужеви остављају за собом балу, а неваљале мисли лаж. Стрела пролети кроз ваздух без трага, али неваљала мисао оставља увек иза себе браздицу као змија. Где се води трговина у неваљалом мишлењу, тамо ће бити добит благо и кал. Сваки талас нечисте мисли придаје нешто оној покварености, која буји на обали живота. Грозно је помислити, да покварена уобразиља, ако јој се једном дозволи, овлада кључем к нашој души, може да улази у њу по вољи и да још и доведе собом седам злих духова, силнијих него што је сама. Крај тога нико не зна. Пустите порок до колена мишлења и усешће вам на раме; замочите слеђу у уље и какав ће пламен да избије; оставите човека његовим неваљалим мислима, и видећете, како ће предисати злом, чим му се за то пружи прилика. То нас опомиње, како је мудро, да стално бдијемо над мислима и помислима свог срца. Добре мисли су драги гости, које треба срдачно дочекивати, гостити и тражити их. Ако се добре мисли усчувају у намети, распростиру диван мирис као листићи од руже. То је биљка,

која што већма расте, све то више земљу богати. Добре мисли рађају добре речи, добра дела и доказ су обновљенога срца. Ко да не чезне за њима? Ако сте ради, да не буде у мерици плевe, напуните је чистом пшеницом; да се сачувате неваљалих мисли, занимајте мисао узвишеним предметима за премишљање; лако их је наћи и не треба да будемо без њих — као што Давид говори: „У невољи мојој теши ме што ме реч твоја оживљава.“

(Česka škola).

По енглеском проф. *J. Вања*.

СТАРА И НОВА ШКОЛА.

Дође ми неки пријатељ у госте на неколико дана. У вријеме његовог бављења код мене примјети он, што му је јако у очи падало, моје владање према мојим ученицима. Оч је човјек, који познаје стару методу, у којој је владала трострука шибa и строг поглед учитеља на ученике. Поче ми причати, кад је он у школу ишао, па кад само — вели — погледа учитељ на мене, ја сам мрео од страха, али то би још пролазило али кад ме повали, па ми 25—30 одвали, па још два дана кисели шибу у води; али онда се и учило и знало. А што данас овај млади свјет мисли да иде на боље, у ствари је све на горе. Ја му почех да разлажем садашње стање школе, на које ми опет утече у рјеч велећи: Како ће дјеца код Вас шта знати, кад Ви њих пуштате себи у собу, ш њима се играте и показујете им разне игре, милујете их, а они увјек око Вас стоје, ш њима ходате и у шетњу идете тамо по пољу, — једном рјечи, ту не може бити никаква успјеха, јербо се они Вас ни најмање не боје. Него да Ви имате добро оплетену шибу, па да се тако владате пред њима, да их и негледате, па кад прођете крај њих, да све дрхћу, онда би ви виђели знања. — Стани, мој пријатељу, прихватих ја. Та то сте ви онда прави кињитељ и мучитељ невинe дјецe, а знате да је данашње вријеме просвјете изнело на срједу, да ни стоку нетреба кињити и мучити, а камо ли најузвишеније и најразумљивије биће — човјека. Напоменусте ми пређашње стање школа у којима се велите учило уз шибу. Али зар то није било попут варварства и зар је оно био прави поступак школе. Истина вјерујем Вам да је то обстојало и да је било успјеха, али какова? Је ли могло оно бубање на памет — и то у највећем страху — од користи за живот дјетета бити? Не бих рекао да је, мало их се, врло мало користило пређашњом школом

Хоћете ми да докажете бољи успјех, када би се ја држао пред ученицима као неучитељ. Ја сам други родитељ ученика мојих, те као год што отац жели свому дјетету добра и жели да га усрећи, још је учитељска дужност већа, да што блажије поступа ш њима тако, да свако дјете заволе учитеља. Таквим поступком унапређују се дјеца и без мучења, које је унијало живот како тјелесни тако и душевни.

Цјела настава оснива се на томе, да учитељ поступа најблажије са својим ученицима. Где влада велика строгост, сва је настава побркана. Велите ми, како ме се могу бојати дјеца кад ја њима игре показујем и ш њима се радо играм? Тим их мој пријатељу к весељу и раду привођим.

Зар ви нијесте опазили на свакоме ђаку оне веселе цртице на њиховим млађаним лицима, што сведочи да они у томе налазе велико задовољство и баш тиме им се школа омили, учење им се олакшава, јер не уче нујно и жалосно као у пређашња времена, него са највећим задовољством и весељем; више није школа мученичка кућа као пре, него она кућа, која свако дјете прима са очинском љубављу Све ово моје понашање према деци има разлога. Ако ш њима идем у поље, ту их упознајем са матером природом, јер ко не познаје природе, непознаје ни самога Бога. Та сами одете у поље, па вам је срце раздрагано, а како је дјечици, која су слободна од сваког притиска кућне бригае и вањскога свјета. Њихове игре по пољу, њихово посматрање природе доводи их до најузвишенијега весела и до најплеменитије науке, коју ће усавршавати за цјелога живота свога. Мој драги пријатељу, ово је велика задаћа учитељева, па и они данас много и много задовољнији су у своме великоме дјелу, јер добре успјехе постизавају у школи. Али до тог не долазе мучењем, нето љубављу.

Г.

Г. Ш. учитељ.

О САМООБРАЗОВАЊУ ПРИПРАВНИКА.

Реорганизација наших школа већ је у неколико одпочета била с „предлогом за нову школску уредбу“ и овога расправљањем у анкетној комисији, која се зарад тога пре три године састала била. Први састанак нашега сабора имаће главну задаћу, да расправља о горњем предлогу и да га што пре узакони својим путем и начином. Сем тога имаће саветовање нашега сабора да се пренесе и на реорганизацију наших учитељских школа.

Јер заман ће се постарати очеви наши о добром и целисходном уређењу народних школа, ако на главну чињеницу ових, — на њене учитеље забораве. То би било равно ономе, који би имао лепо и угодно место за своју башту снабдео је најплеменитијим семењем и воћкама сађеницама, а пустио би у њу човека неука и томе послу невеста. О народним школама, о методу, о учитељским платама писано је доста. Моја је намера да говорим о самообразовању приправника. Најскромније се усуђујем, изнети моје немеродавно мњење о том предмету.

Данас је самообразовање врло распрострањена и нужна чињеница на просветном пољу. Она данас није одомаћена само код појединих личности, него је она припуштена и на јавне и највеће заводе, где је тек најлепше показала свој благодарни уплив Како се пак и учитељској школи мора да призна да је и она виши стручни завод, то зар можда не би било рђаво, да и она отвори своја врата самообразовању својих питомаца. Јер ако ико потребује самообразовања, то свагда у двострукој мери нужно је учитељском кандидату, односно будућем учитељу.

Неможемо ни да помислимо, да би круг самообразовања на нашим учитељским школама био не практичан; шта више мудрим вођењем могло би се помоћи реченом заводу, да лакше и боље изведе свој задатак, нерачунајући овамо ону обилату моралну корист, што би ју питомци себи набавили.

Задаћа је учитељских школâ, да колико је могуће боље даду народу своје теоретично и практично спремљене учитеље. Како је учевни

материјал овакових школа тако огроман, да ту једва има равнот, то да би се закону задоста учинило, мора ученик често да се задовољи и са самом основом некога предмета, а више знање о томе предмету ако жели имати, мора прибећи самоизображењу. Па зар можда неби било добро, да тај недостатак у знању дотичнога предмета можда одмах сутра себи прибави.

Сви питомци учитељске школе сматрају се као једна целина. Они треба да се образују као неби збор, коме би председник имао бити управитељ исте школе, ако је подједним и педагог.

У самоизображење на прво место мора се рачунати „практична настава.“ Ову наставу обављају приправници 3-ћег разреда у школама вежбаоницама. Сваки такав предавач, кога или постојећи одбор или председник именује поднесавши на писмено своју радњу одбору, који би имао чинити приметбе, а ове би имале важити тек онда кад их председник одобри. Много би целесходније било предавање у самом збору, него ли у школама вежбаоницама. Конференција, што је заведена у сомборској учитељској школи и рецензије на поједина предавања, то служи на дику тој школи. (Овде морамо приметити, да је практична настава у вежбаоници редовни посао сваке учитељске школе. У.)

Расправе педагошке, из дидактике, из српског језика и других предмета требало би редовно да се обављају и то наизменце. Свака расправа или други какав пиџмен састав треба да се подвргне критици. Сваку израву обављају питомци из треће године, а остали би имали само цазити како се ради.

Самоизображавање јако подпомаже читање ваљаних књига и часописа.

Особити се обзир мора узети на педагошке часописе, а добре ће бити и књиге у том правцу писане. Не може се одказати важност, што би их читачи добили и проучавањем других ваљаних књижевних дела и часописа. Само се у том случају учитељска школа неби смела никако изметнути у легло политичних странака. (Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Мађарски течај у Баји.) Из поузданог извора дознајемо, да ће се мађарски течај за немађарске народне учитеље у Баји ове године 27. Јунија (9. Јулија) отворити и трајаће шест недеља, а затим ће слушаоци испит из мађарског језика полагати и оспособљење добити. Предавања са српским тумачењем држаће честити учитељ бајске учитељске вештаонице г. Христифор Бочкаји. Господа учитељи из Угарске, који су по закону дужни знати мађарски, а досада још нису испит из мађарског језика положили, пакљивима се чине на овај течај, и добро ће по себе учинити, ако наћ отиду и прописани испит положе, пошто иначе могу своје место изгубити.

(Вршачко варошко представништво) закључило је у својој главној седници од 16. фебруара т. г. својим учитељима издавати прописану петогодишњу повишицу. По томе износиће плата вршачких учитеља осим депутата у дрви 700 ф. а може и до 800 ф. достићи. Евала вршачком варошком представништву, које се у овом новчано доста критичном времену сећа оних људи, из чијих руку излази будући свет. — Угарски ми-

www.nlb.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

нистар богочасти и јавне наставе издао је бузјашком учитељу Антонију Ковачу своје највише признање за његов труд око ширења пчеларства у околини. (М. П.)

(*Панчево.*) Министарство за богочаст и јавну наставу именовало је привремене посетиоце за овдашње школе. Ти посетиоци су нека врста државног надзора. За средњоварошке школе именован је за посетиоца физик др Илија Григоријевић, за горњоварошке школе Ладислав Зомбори адвокат, за доњоварошке школе Александар Јагодић од Крњаче, а за српску вишу девојачку школу Пал Петер варошки велики бележник. Горњоварошке школе, а тако и вишу девојачку школу полазе сама српска деца, ипак није дужност посетиоца за те школе поверена Србима, те се тај поступак државне власти овде на разан начин тумачи. Свакако би се дало претпоставити, да би се Срби посетиоци више заузимали за напредовање тих школа, него људи који су нашем народу у свему и по свему страни.

(*Будапешта.*) Јавили смо у прошлом броју, да ће се по министарској наредби у августу у Будапешти обдржавати друга земаљска учитељска скупштина. Школски надзорници добили су већ позив, да даду предузети избор посланика за ту скупштину, којој би по жељи министарства била једна задаћа, да прими у своје руке управу Етвешовог фонда, која се сада налази код извршног одбора изабраног последњом слободном учитељском скупштином. Комисија петорице тога одбора имала је ради те ствари 29. марта по нов. кал. седницу, у којој су учествовали и чланови Етвешовог фонда. У тој је седници закључено, да се Етвешов фонд има сматрати као приватна својина угарских учитеља, а имовно право управљава општа угарека *слободна* учитељска скупштина и њен извршни одбор, коме припада и право управе. О питању предаје Етвешовог фонда *званичној* земаљској учитељској скупштини имају право да решавају само чланови *слободне* опште, земаљске учитељске скупштине са већином од $\frac{2}{3}$ гласова. Извршни одбор противан је тој предаји и препоручиће и слободној учитељској скупштини да га одбије. По том закључку види се, како је и само мађарско учитељство слабо наклоњено да *званичне* учитељске скупштине сматра као законитог представника угарског учитељства.

(*Израда програма из наставних предмета за основне и продужне школе у краљевини Србији.*) Г. министар просвете и црквених послова, желећи да саслуша и мишљење неких наставника основних школа о томе шта ће се од одређених наставних предмета имати предавати у ком реду основне и продужне школе, на који начин и у којој опширности, одлучио је да се на неколико места образују комисије које ће израдити детаљне програме о свему ономе што се овим тражи. Тако је наређено да сви учитељи и учитељке у Нишу, Крагујевцу и Шапцу заједнички приступе овом послу и да до половине Априла ове године поднесу своја мњења о томе, шта ће се од предмета који су побројани у чл. 2. закона о основним школама учити у појединим разредима ниже и више основне школе, а шта од тога у продужној школи. Рад тог посла, дозволио је г. министар, да се сви наставници могу поделити у нарочите групе, од којих ће свака за се израдити програм из оних предмета који јој у део дођу,

да пошто све групе буду готове, да се њихови пројекти претресу на заједничким састанцима, као у учитељском већу, да се исправи што буде за исправљање или допуни што још недостаје, на до одређеног рока, с потписом свију испрати министарству. У Београду је ради исте цели одређено више комисија. Доцнијом једном наредбом препоручено је свима комисијама да при изради ових програма не изгубе из вида ни израду наставног плана, т. ј. како ће се поједини наставни предмети распоредити на поједине разреде основне и продужне школе, шта ће се од кога имати предавати у ком разреду и с колико часова недељно, да би се одређени наставни материјал с успехом могао савладати. (Пр. Г.)

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

8. *Редомична сеја-сејање расирава з. народ. Написао Васо Муачевић управитељ добара, кр. земаљски културни већник и подиредседник славонског господарског друштва. 1883. Тиском Ј. Медершицкога у Осеку. 8^о с. 37. Цена?*

Стручно сиреман и практичан економ препоручује у овој књижици нашим пољопривредницима, да се окану уобичајеног начина сејања на сачму (омашке), који је сасвим нерацијоналан и по томе и материјално штетан, него да се лате сејање на врсте, при ком се не само 25—33% семена уштеди, него биљке буду и у зрну и у слами напредније, усевима мање и ређе полежу, храна се брже развија и боље бокори, не страда тако лако од мрза и може се надгледати и култивисати у свако доба. Писац наводи примере из своје праксе: приход од јутра засејаног на врсте био је просеком за 19 ф 80 н. већи, него од земље посејане омашке по нашем застарелом начину. У књижици се описује укратко цео процес клијања и наводе се све околности, које на исти поспешно или штетно утичу. Све машине, које се употребљују за сејање на врсте, раздељује писац у пет система, од којих даје Смитову систему првенство. Препоручујемо његов спис највише свију наших пољопривредника.

9. *Флора у околини београдској по аналитичној системи сложио Др. Јосиф Панчић. Треће издање. Flora agri Belgradiensis editio tertia. У Београду краљевско-српска државна штампарија 1882. 8^о XVI. и 520. Цена 1 дин. 60 пр. дин.*

Уместо предговора налази се кратко упутство о употребљавању књиге (с. V.—XVI.) Први део („Приступ флори“) (с. 1—85) састоји се из три одељка: у првом је у кратко и сасвим јасно изведена морфологија биља, где су разјашњени сви ботанички називи, које ботаничар мора неопходно нужно да познаје; у другом је систематички распоред биљака и у њему се налази преглед Линејеве сексуалне и Деканолове природне системе; у трећем се говори најпосле о топографском и географском размештају биљака и наводи се, где ваља која биљка да се тражи у околини вароши Београда. У другом је делу (с. 86—177) анализа родова по системи Линејовој; по њему ћемо определити род нађене биљке. У трећем делу (с. 178—476) се налази опис класа, редова и родова са анализом врста; помоћу њега опредељује се, у коју ботаничку врсту спада која биљка.

Као додатак налази се терминологијски речник (с. 477—492), у ком су по азбучном реду наведени сви српски технички називи, који се у књизи налазе, са означањем стране, на којој су исти разјашњени; даље српска имена биљака (с. 493—507) по азбучном реду и уз сваку је стављено њено ботаничко име и показано је место, где се у књизи опис исте налази; најпосле долазе ботаничка имена редова и родова београдске флоре (с. 508—516) опет по азбучном реду и са означањем места, на ком су у књизи описане.

Цело дело врло је вешто уређено и јасно написано, тако да се може да препоручи свима нашим читаоцима, који љубе ботанику и желе да је темељније проуче. Поред добре воље а уз ову књигу неће им то бити тежак посао. Флора се односи истина на околинду београдску, али из искуства можемо да кажемо, да то не искључује њезину употребивост и за друге српске крајеве.

10. Jzvjšeće o zagrebačkom potresu 9. studenoga 1880. Sastavio Josip Torbar, pravi član jugoslavenske akademije. Jzdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1882. U knjižarnici Lavoslava Hartmana na prodaju. 8° с. 141.

Највећи део књиге заузимају извештаји из Загреба и из осталих места о страховитом земљотресу од 9. новембра 1880, који се и овде у Сомбору осетио, као што је у своје време у овом листу јављено. Извештаји ти поднети су од појединих дописника које југославенској академији, које метеоролошком заводу у Загребу, а велики део извађен је и из дневних листова. О потресу у самом Загребу и његовој околини има и извештај стручних изасланика. Писац је покушао да све опажене појаве доведе у систем и да на основу истих изнађе огњиште потреса и његову дубину. У истраживање узрока самоме потресу није се г. Ј. Торбар упуштао, његова је намера била само да састави историјско-статистичку грађу, која би могла да послужи за будуће зналачко испитивање. У тексту се налази 9 слика, а с ем тога придодан је делу још и један земљовид, 6 фотографија (пострадалих зграда у Загребу) и 7 таблица.

Р А З Н О.

(Југославенска академија знаности и уметности у Загребу) покренула је мисао, да се књижевници у Хрвата, Срба, Словенаца и Бугара скупљају од времена до времена на опште књижевне састанке ради унапређења културног живота код тих народа и узајмног упознавања. Први таква састанак могао би бити 1885. Позивом у том смислу обратила се академија нашим књижевним друштвима и књижевни одбор „Матице Српске“ у Новоме Саду прихватио је у својој седници од 14. марта предлог академије с највећом радошћу и готовошћу.

(Пренос Бранкових костију из Беча на карловачко Стражилово.) Одбор, који се за ту целъ склопио у Ср. Карловцима, у споразуму са одбором српског академског друштва „Зоре“ у Бечу управио је ових дана позив српском народу ради прикупљања добровољних прилога, како би се

кости Бранка Радичевића могле још ове године да пренесу на карловачко Стражилово. Тим би се испунила жеља бесмртног песника, коју је онако лепо у свом „ђачком растанку“ изрекао, а и част српског народа то захтева, јер прети опасност, да се скоро неће ни знати, где је Бранков гроб. Одбор у свом позиву наглашује, да се пренос песникових костију ваља да обави свечаношћу, која треба да носи на себи печат српске опште народне свечаности.

(За *сombорског проту*) изабран је 14. о. м. г. Љубомир Купусаревић професор св. Богословије у Карловцима. Г. Купусаревић учио се као народни питомац у духовној академији у Кијеву.

(*Трећа интернационална електрична изложба*) биће ове године у Бечу на истом месту где је г. 1873. била светска изложба. Та изложба отвориће се 1. авг. и трајаће до 31. октобра. Већ се чине велике спреме да иста испадне што „сјајније. О трошку Његовог Величанства цара и краља гради се за изложбу један павиљон, ком ће бити циљ да покаже дејство електричне светлости на богатије тканине и везове. Изложба ће бити сваки дан двапут отворена и то дању и ноћу.

(*Српско учено друштво у Београду.*) На другом овогодишњем скупу 27. фебруара обзнањено је конституисање петог одбора за ширење науке и књижевности у народ и изабрани су за редовне чланове др. Л. Костић, др В. Бакић, др Л. К. Лазаревић, протосинђел Никанор (Ружићић), Јован Авакумовић, Јосиф Пецић, др Михаило Вујић и проф. Милан Андоновић; за дописне чланове владика Никанор Грујић, Стеван В. Поповић, др Илија Огњановић, архимандрит Никодим Милаш и др Стеван Павловић, најпосле за почасне чланове руски сликар Василије Верешчаган и владика нишки Виктор.

(*Слава му!*) Петар Кулић грађанин и цицелар у Митровици предао је тамошњој српско-православној црквено-школској општини своје заветно писмо, по ком са целим својим имањем у вредности од 20.000 фор. оснива закладу на издржавање „Српске девојачке школе за ручни рад у Митровици.“ Родољубиви дародавац жели да се његово имање још за живота му укњижи на име „Закладе Петра Кулића,“ а придржао је себи само право уживања за живота свога и своје сунруге.

НОВЕ КЊИГЕ.

А. Годри геолошко развиће животиња књига прва Сисари. Превод с француског. У Београду издање и штампа краљ. срп. државне штампарије 1883. Вел. 8° с. XIV. и 266. Цена 4 динара. (Превод је од професора велике школе Ј. Жујовића).

Хемија са гледишта модерне теорије. Други део органска хемија израдио С. М. Лозанић, професор хемије и хемијске технологије на вел. школи у Београду. Друго прерађено и увећано издање. У Београду издање и штампа кр. српске државне штампарије 1883. Вел. 8° с. 1008. Цена 5 динара.

Књиге за поуку младежи П. Робинсон Крусе или чудновати догађаји из његова живота По првом и правом Дефојеовом „Робинсону“ на ново прерадио Г. Менш. С немачког превео Сава Петровић. Са две слике. Издање српске књижаре М. Поповића у Новоме Саду 1883. 8^о с. 128. Цена 50 нов.

Стари и нови мајстори. Роман из занатлијског живота од Јаше Игњатовић. (Ово је дело наградила „Матица Српска“ са 300 ф.). Цена 1 фор. или 2 динара 20 пара. Књига је штампана на лепој, јакој, глаткој хартији. Има 279 страна 8^о. Ко поручи за распродају на више примерака добија уобичајени књижарски рабат. Наручбине ваља слати: Накладној штампарији А. Пајевића у Новоме Саду.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Постављени су дефинитивно Васа Кулузић за учитеља и Јелена Живковића за учитељицу комуналне школе у Ковину. Постављени су Митар Вујковић за предавача математике у зајечарској и Стеван Јевтић за учитеља треће класе немачког језика у јагодњинској нижој гимназији. У банском окружју помакнути су учитељи Алекса Грујић из 2. у 1., Никола Марковић из 3. у 2. и Милош Божић из 4. у 3. платни разред.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Црвеној Цркви. Плата 300 фор, стан и 4 хвата дрва. Молбенице (мађарски) до 23. апр. по нов. кал. управном одбору тамишке жупаније.

-- Тражи се учитељ у Долову. Плата 400 ф. и стан. Молбенице до 15. апр. по нов. кал. кр. жуп. школском надзорништву у Вел. Бечкерек.

— Тражи се учитељ православне вере у Кусоњу, кр. поджупаније накрачке, пошта Пакрац. Плата 350 ф., стан и огрев. Молбенице до 15. апр. по нов. месном школском одбору у Кусоњу.

— Траже се учитељи православне вере у Беденику, општине северинске, у Ператовици Великој, општине грубишнопољске, у Зринској, општине велико-грђевачке и у Дишнику, општине гарешничке, све у кр. поджупанији беловарској. Плата 350 ф., стан и огрев. Молбенице до 20. апр. по нов. надлежном школском одбору.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. Марку Врсаловићу упр. уч. у Повљих (Брач). Лист вам шаљемо у по цене. Течајеве од 1881. и 1882. можете добити скупа за 3 ф. а предходних течајева нема више на продају. — Д. Г. Пријатељски Вам саветујемо да се неко време уздржите од писања и да се међутим боље спремите за посао. То не треба да Вам квари вољу. Доцније ћете бити у толико задовољнији.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.